

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ
ของมนุษย์ในพระพุทธศาสนา
ANALYTICAL OF BUDDHIST PRINCIPLES CONCERNING HUMAN
RIGHTS AND LIBERTIES IN BUDDHISM

¹พระสมุห์บุญเกิด ปณฺญาวชิโร (บัวสระ), ²พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒนโน,
และ ³ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ

¹Phra Samuha Boonkeod Paññawachiro (Buasra), ²PhrakruThammathorn Siriwat
Siriwatthano and ³Thippavit Saichart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹boonkeod2537@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง
กับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาหลักสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์
ในปัจจุบัน 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน
งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาท ส่งเสริมการ
ประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ การกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ โดยเฉพาะเจตนาดี
การคิดดี พูดดี ทำดี เพราะการทำดี สิ่งที่มีมนุษย์กระทำได้เองหรือมีเสรีภาพได้เต็มที่ พื้นฐาน
ความคิด ความดี ความชั่ว จึงเป็นสิ่งที่ผลักดันให้มนุษย์มีการใช้เสรีภาพออกไปในที่สุด และการ
ใช้เสรีภาพที่วุ่นวาย ก็เป็นที่ยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และพระพุทธศาสนาเถรวาทก็
มองเห็นความสำคัญในข้อนี้และมุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำได้ด้วยตนเอง
หรือเสรีภาพส่วนบุคคลที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดี

¹นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

³อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

ยิ่งๆขึ้นไป เสรีภาพขั้นต้นนี้ เป็นการใช้เสรีภาพตามคุณลักษณะ 2 ประการ คือ (1) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจศีล คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมตนเอง (2) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ส่งเสริมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่นและเพื่อสังคมที่เน้นการสนับสนุน เสรีภาพขั้นกลาง เป็นการส่งเสริมการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดี ที่สำคัญการใช้เสรีภาพในข้อนี้ คือการใช้เสรีภาพที่มีจุดกำเนิดที่ตน ส่งเสริมตนเองไปในทางที่ดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การใช้เสรีภาพขั้นกลางนี้ จึงมีความสำคัญด้านการครองตน ครองคน และครองงาน เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เสรีภาพที่ถูกต้องทางกาย วาจา และใจ เสรีภาพขั้นสูง เป็นการใช้เสรีภาพที่ไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะหลักการใช้เสรีภาพขั้นสูงนี้ คือความกลมกลืนกันแบบครบวงจรและเป็นการใช้เสรีภาพที่ตรงจุดมากกว่า การใช้เสรีภาพขั้นสูง เป็นหลักแห่งการกระทำเพื่อตนและบุคคลอื่นรอบทิศทาง

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, สิทธิและเสรีภาพ, ความเป็นมนุษย์, พระพุทธศาสนา

Abstract

This thesis titled has 3 objectives as follows: 1) to study Buddhist principles related to human beings in Theravada Buddhism. 2) to study the the principles of human rights and liberties at present. and 3) to analyze Buddhist principles that promote human rights and liberties at present. It was a qualitative research. The research findings were as the followings: Theravada Buddhism promote human behavior Every action must be intentional. especially good intentions, good thinking, good speech, good deeds because of doing good things that humans can do by themselves or have full freedom. The basis of thought, good and evil is what drives human beings to use their freedom in the end. and the exercise of that freedom It is confirmed that man himself and Theravada Buddhism saw the importance of this verse. and aims to reveal doctrines that encourage action for oneself. or personal freedom that emphasizes doing good, urging to do good for good and for the development of good deeds even further. This early freedom It is the exercise of liberty according to two characteristics: (1) the exercise of freedom according to the five principles, which is the basic principles of conduct for self-control; is an act for oneself for another person and for a society that emphasizes support. Intermediate freedom It promotes actions that are based on goodness. Importantly, the use of freedom in this clause is the use of freedom that has its origin Promote yourself in

a good way not causing trouble to others The exercise of this intermediate liberty Therefore, it is important for self-domination, dominance, and occupation. It is the beginning of the right exercise of freedom of body, speech and mind. High liberty It is an exercise of freedom that does not conflict with your own feelings. Do not conflict with the feelings of others because of this principle of high liberty It is a unified harmony and a more direct use of freedom. high liberty It is the principle of action for yourself and others around you.

Keywords: Buddhist Principle, Human Rights and Liberties, Humanity, Buddhism

บทนำ

สันติภาพของมนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ และมนุษย์จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสิทธิมนุษยชน โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นต่อมวลมนุษยชาติ ความไม่สงบสุขที่เกิดขึ้นในทางสังคมและการเมือง ความรุนแรงในสังคมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในภูมิภาคต่างๆของโลกเป็นมูลเหตุที่ผลักดันในประเทศต่างๆรวมตัวกันเพื่อจัดทำข้อกำหนดในการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานต่างๆ นับได้ว่าเป็นแนวความคิดร่วมกันของประชาชนทุกคนและของรัฐต่างๆ ทุกรัฐ ในความปรารถนาให้มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ของความเป็นมนุษยชาติอันเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก เมื่อมีการลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ก็นับได้ว่าปฏิญญา ดังกล่าวนี้นี้เป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญที่ยืนยันถึงสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่อาจล่วงล้ำได้ของสมาชิกทั้งมวลในครอบครัวของมนุษยชาติ หลักการสำคัญที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ไม่ได้กำหนดไว้เพื่อสังคมในปัจจุบันนี้เท่านั้น แต่เป็นการกำหนดไว้เพื่ออนาคตร่วมกันของสังคมมนุษยชาติโดยรวม (เขมานันท์ เขมานันโท, 2553)

พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาไม่เคยมีครั้งใดเลยที่สนับสนุนหรือก่อให้เกิดสงคราม เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล 5 ที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก อย่างไรก็ตามหลักคำสอนพื้นฐานคือ ศีล 5 ธรรม 5 เพราะศีล 5 คือองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนความชอบธรรมในสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือ

แนวคิดอื่นๆเผ่าพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ถิ่นกำเนิด ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับสังคมทุกสังคม หากสังคมใดไร้สิทธิมนุษยชน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยความไม่ยุติธรรม การเอารัดเอาเปรียบ การละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการทารุณกรรมโหดร้าย (คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, 2527)

แม้หลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธศาสนาหรือหลักเบญจศีล เป็นสิ่งที่สูงกว่าความเป็นมนุษย์ในแง่ที่ว่า หลักจริยธรรมไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเพื่อมีชีวิตอยู่ตามกฎหมายเกณฑ์ของธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ความเป็นมนุษย์ควรมีเป้าหมายที่สูงส่งกว่า คือการมีศีลธรรมและการใช้ศีลธรรมในการดำรงตนอยู่ในสังคม การพัฒนาตนให้เกิดความหลุดพ้นจากโลกที่เรียกว่า “วัฏฏจักร” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2536) ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล เพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นคำสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Dignity) ไว้ในคำสอน แม้ว่าบริบท (Context) ของเวลาและพื้นที่ในปัจจุบันจะแตกต่างไปจากสมัยพุทธกาลก็ตาม แต่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ายังทรงคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ได้ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ “สิทธิมนุษยชน” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สันติภาพและสิทธิในความเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิทธิทางศีลธรรม ซึ่งให้สิทธิแก่ทุกคนที่อยู่ในพวกมวลหมู่ของมนุษย์ การที่ไม่มีความหมายรับรองต่อสิทธิดังกล่าว ในบางรัฐถือได้ว่ารัฐดังกล่าวขาดคุณสมบัติในฐานะรัฐที่ดี ในความหมายว่า ไม่ใส่ใจต่อการทำสิ่งที่สมควรกระทำ สิทธิอะไรที่เป็นสิทธิที่อยู่ในข่ายประเภทสิทธิมนุษยชน ทุกสิทธิที่อยู่ในประเภทสิทธิมนุษยชนสมควรที่รัฐจะให้การรับรองหรือไม่เป็นอีกคำถามหนึ่งต่างหากไป และเป็นเหตุให้คนอื่นต่างละเมิดสิทธิของกันและกัน (บุญธรรม พูนทรัพย์, 2533)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ มานำเสนอให้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสันติภาพในมนุษย์ เพื่อเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งเรื่องต่างๆในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกรอบปัญหาในการวิจัย โดยให้เนื้อหาอยู่ในประเด็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับเรื่องความเป็นมนุษย์ แนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ แนวทางการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ จากนั้นก็จะเป็นการกำหนดกรอบเนื้อหา จากนั้นก็จะนำมาสนับสนุนเพื่อการวิเคราะห์ถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ และหลักสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นรากฐานของสันติภาพหรือกระบวนการทางส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อไป

2. ขั้นศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะค้นคว้าทั้งแนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องสันติภาพ การละเมิดสิทธิเสรีภาพ โดยผู้วิจัยจะมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 และศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ด้วยการแยกศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักคิดเกี่ยวกับสันติภาพ 2) กลุ่มนักคิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพ และ 3) กลุ่มนักคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสันติภาพจากหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในทางพระพุทธศาสนา

3. ขั้นวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบให้ถูกต้องเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง และนำหลักพุทธธรรมเรื่องความเป็นมนุษย์ แนวคิดเรื่องสันติภาพ และการส่งเสริมสันติภาพของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาเสนอให้เป็นแนวทางการเป็นรากฐานของการลดความขัดแย้ง เพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ แบบพรรณนาเชิงโวหารตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัย และพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

มนุษย์หมายถึง บุคคลผู้มีมโนธรรมสำนึก รู้ดีชั่วในการคิด การพูด การทำว่า สิ่งไหนควรไม่ควร เป็นผู้มึนจิตใจเมตตา ทำพูดคิดประกอบด้วยสติปัญญา มีเหตุผล มนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูป คือทุกส่วนที่เป็นอวัยวะ และส่วนที่เป็นนามได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้สึกนึกคิด รับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบประสาทสัมผัสได้ จนเกิดความพอใจหรือไม่พอใจ และหลงยึดติดในอารมณ์นั้นๆ ความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์นี้เป็นสัตว์ประเสริฐ มีสติปัญญา สามารถฝึกฝนตนเอง พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ระหว่างมนุษย์กับการประพฤติปฏิบัติที่อยู่ภายใต้ของกฎแห่งศีลธรรม หลักศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้ตระหนักและเกรงกลัวต่อผลการกระทำของตนเอง ในที่สุดแล้วก็จะไม่เบียดเบียนทะเลาะวิวาท ต่างอยู่กันอย่างผาสุก หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องการกระทำ ภาระอย่างไก็ได้รับผลอย่างนั้น ทำดีก็ได้รับผลดี ทำชั่วก็ได้รับผลชั่ว หลักเบญจศีลและเบญจธรรมเป็นเรื่องของคำสั่งและข้อควรประพฤติตาม เบญจศีลเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาเป็นด่านแรก เป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ เป็นข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพื่อความสงบสุขของสังคมโดยแท้ เบญจธรรมเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมด้วย ทำให้เป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า โดยปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

เมื่อมนุษย์มีความอายชั่วกลัวบาป เมื่อนั้นก็ไม่มีการเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เพราะเกิดจากความเกรงกลัวต่อบาปหรือความชั่ว จึงเป็นเหตุให้ผู้คนทั้งหลายไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อกัน หลักออคติ 4 ก็เช่นเดียวกัน เป็นหลักของภาวะผู้นำของสังคมเลยทีเดียว เป็นการประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆจะไม่เกิดขึ้น ทุกคนในสังคมจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน การประพฤติชอบด้วยกาย วาจา และด้วยใจ ในการใช้ชีวิตประจำวันของคนทั้งโลก สิ่งที่ต้องประสบพบเจอกันอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันก็คือการพูด การฟัง การคิด เมื่ออารมณ์ภายในคิดดี การพูดออกมาก็ดีตามไปด้วยย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ทำให้สามารถนำไปสู่การกระทำที่ถูกต้องดังามต่อไป หลักมนุษยธรรมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักที่เน้นการกระทำทางใจคือใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล พิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำ เป็นสิ่งที่ที่ไม่กระทำทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตาม

หลักการใช้เสรีภาพขั้นต้นนี้ เมื่อพิจารณาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้เสรีภาพตามคุณลักษณะ 2 ประการ คือ (1) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจศีล คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมตนเอง (2) การใช้เสรีภาพตาม

แนวเบญจธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ส่งเสริมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่น และเพื่อสังคมที่เน้นการสนับสนุน

หลักการใช้เสรีภาพขั้นกลาง เป็นการส่งเสริมการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดี หรือหลักกุศลธรรม กล่าวคือ ผู้ทำนั้นทำด้วยสุจริตทายกาย วาจา และใจ และเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ เป็นส่วนตัว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ผู้ทำ และรวมไปถึงสรรพสิ่งรอบด้านว่า ทั้งหมดคือสิ่งกลมกลืนกันได้จริง และที่สำคัญการใช้เสรีภาพในข้อนี้ คือการใช้เสรีภาพที่มีจุดกำเนิดที่ตน ส่งเสริมตนเองไปในทางที่ดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การใช้เสรีภาพขั้นกลางนี้ จึงมีความสำคัญด้านการครองตน ครองคน และครองงาน เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เสรีภาพที่ถูกต้องทางกาย วาจา และใจ

หลักการใช้เสรีภาพขั้นสูง เป็นการใช้เสรีภาพที่ไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะหลักการใช้เสรีภาพขั้นสูงนี้ คือความกลมกลืนกันแบบครบวงจร และเป็นการใช้เสรีภาพที่ตรงจุดมากกว่าความตรงตัวอักษร เพราะจากลักษณะคำสอน ได้สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติในข้อนี้ คือระบบจริยศาสตร์ จริยธรรม หรือทฤษฎีปฏิบัติที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างหน้าที่ วิถีทาง และจุดมุ่งหมายปลายทาง เมื่อเป็นเช่นนั้น การใช้เสรีภาพขั้นสูง เท่ากับว่า เป็นหลักแห่งการกระทำเพื่อตนและบุคคลอื่นรอบทิศทาง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พระพุทธศาสนาเถรวาท ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ หรือการกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ (เจตนา) โดยเฉพาะเจตนาที่ดี ทำดี พูดดี เพราะการทำดี ฯลฯ คือสิ่งที่มนุษย์กระทำได้อเองหรือมีเสรีภาพได้เต็มที่ เพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดก่อนทำก่อนพูดเสมอ หรืออย่างน้อยมนุษย์ก็มีสิทธิ์ที่จะคิด เมื่อเป็นเช่นนั้น พื้นฐานความคิด ความดี ความชั่ว ตามที่กล่าวมาก่อนจึงเป็นสิ่งผลักดันให้มนุษย์มีการใช้เสรีภาพออกไปในที่สุดและการใช้เสรีภาพที่ว่านี้ ก็เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มองเห็นความสำคัญในข้อนี้และมุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำได้ด้วยตนเอง หรือเสรีภาพส่วนบุคคลที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะการเลือกทำความดีคือการเลือกที่จริงแท้ และการทำความดีก็คือเสรีภาพที่แท้จริง ซึ่งเป็นระบบจริยศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบในพระพุทธศาสนาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เขมานันท์ เขมานันท์. (2553). *สันติภาพ ทางเลือกเดียวและศีล 5 (ปัญญาศีล) พุทธวิธีสู่โลกสันติ*. กรุงเทพฯ : ภูมิทองการพิมพ์.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. (2527). *สิทธิราษฎร์ไทย*. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2536). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญธรรม พุนทรัพย์. (2533) *ศีลธรรมกับสิทธิมนุษยชนในพุทธปรัชญาเถรวาท*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมพร พิมพ์รัตน์, (2540) *ประเพณีบุญเข้าพรรษากรรมอำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.